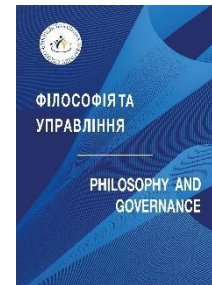

e-ISSN 3041-248X

Філософія та управління

<https://www.eu-scientists.com/index.php/fag>

Метафізичні першооснови як засадничий чинник новітньої філософської системи в контексті інформаційної онтології Творця

Петро П. Дешко ¹ *

¹ Комунальний заклад «Мукачівський професійний аграрний ліцей імені Михайла Данканича» Закарпатської обласної ради (Україна). Психолог, магістр з історії та права.

* Автор-кореспондент, e-mail: 2020petrodesenko@gmail.com

СТАТТЯ	АНОТАЦІЯ
Дослідницька DOI: 10.70651/3041-248X/2025.7-8.04 Авторське право © 2025 автора Цей твір ліцензовано на умовах Ліцензії Creative Commons «Із Зазначенням Авторства – Некомерційна 4.0 Міжнародна» (CC BY-NC 4.0). 	Мета статті полягає у введенні до сучасного філософського дискурсу поняття метафізичних першооснов як засадничого чинника новітньої філософської системи, а також в аргументованому обґрунтуванні концепції інформаційної онтології Творця, яка тлумачить реальність як впорядковану структуру смислової інформації, що має трансцендентне джерело. Методологія дослідження спирається на міждисциплінарний аналіз, поєднуючи підходи класичної метафізики, філософської онтології, аксіології, філософії інформації (L. Floridi), а також богословської традиції та концепції розумного задуму (Intelligent Design). У роботі застосовано системно-структурний метод, герменевтичний аналіз, компаративний підхід до філософських шкіл різних історичних епох. Наукова новизна полягає у спробі філософського осмислення метафізичних першооснов – Бога, мови, етносу та держави – як онтологічних і аксіологічних чинників формування універсальних цінностей (свободи, гідності, любові, справедливості, щастя). Автор обґрунтовує, що ці першооснови можуть виступати не лише джерелами, а й самостійними цінностями – у випадку, коли вони наділені аксіологічним змістом, що узгоджується з типологією Мілтона Рокіча (термінальні й інструментальні цінності). Особливу увагу у статті приділено філософсько-онтологічному обґрунтуванню існування Бога як Творця впорядкованого, інформаційно структурованого космосу. На наш погляд, Бог існує, оскільки все, що нас оточує – від людини до клітини чи атома – є формою інформації, а інформація є продуктом розуму. Знання як постулат мислення не може постати з нічого, а тому передбачає наявність трансцендентного джерела – Розуму, або Творця, як першоначала. У статті показано, що метафізичні першооснови відіграють ключову роль у структуруванні буттєвого, смислового та ціннісного простору. Бог мислиться як розумний Першотворець, мова – як семіотична та аксіологічна основа комунікації, етнос – як джерело культурної ідентичності, а держава – як гарант прав і носій сакрального мандата влади. У межах інформаційної онтології ці першооснови осмислюються як первинні підвалини філософської системи, що має потенціал для подолання кризи постмодерного релятивізму та онтологічної розщепленості сучасності.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

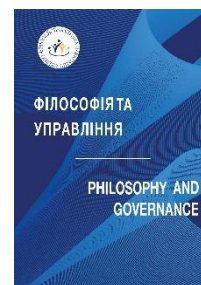
метафізичні першооснови, інформаційна онтологія, Творець, аксіологія, Бог, мова, етнос, держава.

e-ISSN 3041-248X

Philosophy and Governance

<https://www.eu-scientists.com/index.php/fag>

Metaphysical Foundations as a Constitutive Factor of a Modern Philosophical System in the Context of the Informational Ontology of the Creator

Petro Deshko ¹ *

¹ Mukachevo Vocational and Agricultural Lyceum named after Mykhailo Dankanych (Ukraine).
Psychologist, Master of Arts in History and Law.

* **Corresponding Author**, e-mail: 2020petrodeshko@gmail.com

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Research Article

DOI:

[10.70651/3041-248X/2025.7-8.04](https://doi.org/10.70651/3041-248X/2025.7-8.04)

Copyright © 2025
by author

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution—NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

The purpose of the article is to introduce the concept of metaphysical foundations into contemporary philosophical discourse as a constitutive element of a modern philosophical system. Special attention is given to substantiating the idea of the informational ontology of the Creator, which interprets reality as an ordered semantic system, grounded in a transcendent rational origin. The research methodology integrates classical metaphysical reasoning, philosophical ontology, axiology, the philosophy of information (L. Floridi), as well as theological arguments and elements of the theory of intelligent design. The study applies a system-structural approach, hermeneutic analysis, and comparative philosophical interpretation. The scientific novelty lies in the philosophical rethinking of four basic metaphysical foundations – God, language, ethnicity, and the state – as both ontological constants and potential axiological entities. It is argued that these foundations can function not only as sources of values, but also as values in themselves – terminal or instrumental – depending on their axiological status, following the classification of Milton Rokeach. Special attention is devoted to the philosophical and ontological justification for the existence of God as the Creator of an informationally structured cosmos. In our view, God exists because everything around us – from a person to a cell or an atom – is information. And information is a product of the mind, because knowledge is a postulate of the mind, which cannot come from nothing, and therefore presupposes the presence of a transcendent source – the Mind, or Creator, as the original. This position supports the idea that the rational and meaningful nature of reality cannot be explained without reference to a higher ontological principle. The study shows that metaphysical foundations – understood as ontological and axiological structures – play a decisive role in the constitution of human existence and cultural meaning. God is viewed as the rational origin of being, language as a medium of value and sense, ethnicity as the carrier of collective identity, and the state as both a guarantor of rights and a bearer of sacred political order. Within the framework of informational ontology, these foundations offer a coherent philosophical model capable of resisting the relativism and fragmentation of postmodern thought.

KEYWORDS

metaphysical foundations, informational ontology, Creator, axiology, values, God, language, ethnicity, state.

1. Вступ

Від античності до модерну різноманітні філософські школи формували інтелектуальні підвалини філософсько-наукової парадигми. Платон, представляючи ідеалістичну традицію, стверджував, що справжньою реальністю є світ ідей. Арістотель, натомість, як представник матеріалістичного підходу, обґрунтовував, що форми існують у самих речах, аналізуючи їх через чотири причини: матеріальну, формальну, дієву та цільову. Суттєвий внесок у формування античної онтології зробили піфагорійці та стоїки, які заклали основи логічного і нормативного мислення.

Філософія середньовіччя зосереджувалася на гармонізації віри й розуму. Августин Блаженний, спираючись на платонізм, стверджував, що істинне знання походить від Божої істини. Томас Аквінський, відновивши арістотелізм у християнському контексті, обґрунтував віру раціонально, сформулювавши «п'ять шляхів» доведення існування Бога. Онтологічний доказ буття Бога запропонував Ансельм Кентерберійський.

Філософія Нового часу переорієнтувалася на раціоналістичні й емпіричні підходи. Рене Декарт, засновник раціоналізму, сформулював фундаментальний принцип «*Cogito, ergo sum*» («Я мислю, отже, існую»). Френсіс Бекон започаткував емпіризм, підкреслюючи важливість досвіду та індуктивного методу. Джон Локк розвинув теорію «*tabula rasa*» (чиста дошка) та концепцію пізнання, засновану на досвіді. Іммануїл Кант, поєднуючи раціоналізм і емпіризм, створив трансцендентальну філософію, яка досліджує умови можливості пізнання.

У новітній філософії заслуговують на увагу праці сучасних авторів, зокрема Колєватов О. О., Шакур Н. В. та Ян Ці, які аналізують постмодернізм, неомарксизм, лібералізм, комунітаризм, феміністську, екологічну філософію, трансгуманізм, а також критичну теорію [13].

Ліберальна філософія відстоює пріоритет індивідуальних прав, тоді як комунітаризм наголошує на важливості колективної ідентичності. Постає суперечність між індивідуалізмом і колективізмом. Перша позиція може спричинити соціальну відчуженість, а друга – сприяти конформізму. Це ставить проблему пошуку «золотої середини» – централізму як філософсько-політичної альтернативи, що передбачає поміркований націоналізм, обмежений протекціонізм і збалансовану міграційну політику.

Сучасні ідеологічні системи відображають певні філософські позиції: праві акцентують на регулюванні кордонів і суверенітеті, ліві – на економічному втручанні держави. Однак у випадках, коли ліберальна політика призводить до посилення екзистенційних загроз (зокрема, інфільтрації ідеологічно небезпечних осіб), а економічна відкритість – до фінансової підтримки недружніх режимів, доцільною видається центристська модель як раціональний компроміс.

2. Огляд літературних джерел

Філософські системи прямо чи опосередковано розглядаються у працях Мозгового І. П. [7; 8], Петрушенка В. Л. [10]. У співавторстві Кирильчука В. Т., Решетова О. О., Стежко З. В. [11], а також у дослідженні Колєватова О. О., Шакур Н. В., Яна Ці «Сучасні філософські течії та їхній внесок у державницькі процеси» (2025) [13].

В онтологічному контексті заслуговує на увагу теорія розумного задуму (англ. *Intelligent Design*, скор. – ID), яка постулює, що складна специфікована інформація (англ. *Complex Specified Information*, скор. – CSI), притаманна живим організмам (наприклад, ДНК), вказує на існування розумного джерела – Творця [3].

Лучано Флоріді у праці «*The Philosophy of Information*» обґрунтовує, що реальність складається з інформаційних структур [5]. Фізик Джон Вілер сформулював принцип «*It from bit*», згідно з яким фізичні об'єкти є похідними від інформаційних одиниць – бітів [17]. Відтак світ слід розглядати як впорядковану інформаційну систему.

3. Постановка завдання

Метою цієї статті є введення у філософський обіг поняття метафізичних першооснов як засадничого чинника новітньої філософської системи, а також аргументовано представити концепт інформаційної онтології Творця.

4. Методи та матеріали

Методологічна основа дослідження є міждисциплінарною та інтегративною. Робота поєднує принципи класичної метафізики, філософської онтології, аксіології, філософії інформації (зокрема, концептуальні положення L. Floridi), а також ідеї богословської традиції й концепції розумного задуму (Intelligent Design), що постулює існування трансцендентного розумного начала як джерела складної специфікованої інформації.

У дослідженні застосовано такі методи:

- системно-структурний підхід, який дозволяє виявити ієрархію та взаємозв'язки між метафізичними першоосновами як елементами онтологічної моделі;
- герменевтичний аналіз, спрямований на тлумачення філософських і богословських текстів в історичному та культурному контексті;
- порівняльно-філософський (компаративний) метод, що дає змогу співвіднести уявлення про буття, мову, Бога, державу та етнос у межах різних філософських шкіл – від античної думки до сучасних постсекулярних теорій;
- евристичний аналіз, який виявляє потенціал метафізичних першооснов як джерел ціннісного структурування реальності;
- інформаційно-онтологічний підхід, що базується на розгляді реальності як інформаційної структури, сформованої та упорядкованої трансцендентним розумом.

Таке поєднання методів дає змогу побудувати цілісну модель, у межах якої метафізичні першооснови постають не лише як абстрактні онтологемі, а як аксіологічно навантажені константи, що структурно організовують світоглядну і державотворчу парадигму.

5. Результати та обговорення

Метафізичні першооснови – Бог, мова, етнос, держава – постають як онтологічні підвалини, через які людство осмислює, артикулює та структурує універсальні цінності: свободу, любов, справедливість, гідність, щастя. Вони не лише не заперечують ціннісних категорій, а є умовою їхнього існування. У межах аксіологічної класифікації Мілтона Рокіча [12] ці першооснови можуть набувати статусу як термінальних, так і інструментальних цінностей – залежно від контексту та функції, тобто коли вони наділені аксіологічним змістом (табл. 1).

Таблиця 1. Категорії метафізичних першооснов: функціональні ролі та похідні цінності

Категорія	Функція / роль	Похідні цінності
Бог	Джерело добра / зла (моральна онтологія)	Любов, агапе, гідність, прощення
Мова	Носій смислу, засадничий чинник культури	Розуміння, комунікація, істина
Етнос	Колективна ідентичність і традиція	Культура, сім'я, традиційність
Держава	Регулятор, інститут влади	Справедливість, право, свобода

Джерело: сформовано автором.

1. Бог як метафізична першооснова

Поняття Бога є джерелом моральної орієнтації, уявлень про добро і зло, онтологічної гармонії світу. Бог постає як розумний Творець, джерело буття, з якого походить усе існуюче: матерія, антиматерія, час, свідомість. Інформація, що лежить в основі всесвіту, не є випадковою, а відображає розумну структуру, що свідчить про трансцендентне першопочаток.

Ідея буття Бога ґрунтується на твердженні, що все навколо – від людини до клітини, від атома до елементарних частинок – є виявом інформації. А інформація, у свою чергу, є результатом розумової діяльності.

Як сказано у прологу Євангелія від Іоанна (1:1–3): «Спочатку було Слово, і Слово було з Богом, і Богом було Слово. Воно було спочатку з Богом. Усе сталося через Нього, і без Нього не сталося нічого з того, що сталося» [15, с. 91]. Тут «Слово» (Λόγος) розуміється як первинний принцип буття, що містить у собі як онтологічну, так і смислову природу всесвіту.

З цього випливає, що світ є продуктом Розуму, адже знання є постулатом розумного начала. З нуля (0) не може самочинно виникнути одиниця (1); отже, необхідною є наявність першоначала – Першотворця, тобто Бога, який є джерелом усього сущого: видимого й невидимого, матерії та антиматерії.

II. Мова як метафізична першооснова

Мова виконує семіотичну, онтологічну та аксіологічну функції. Вона структурує пізнавальний простір, формує категорії мислення та транслює цінності. У грецькій мові, наприклад, існує чотири поняттєвих рівні любові: *στορυή* (родинна), *έρως* (еротична), *φιλέω* (дружня), *ἀγάπη* (жертвна, всепрощаюча). Саме *ἀγάπη* трактується як найвищий рівень любові, який поєднує онтологічну повноту буття з аксіологічною завершеністю.

Неволодіння рідною мовою є симптомом інтелектуальної деградації. Мова – це форма буття етносу, втілення світогляду і системи цінностей. Її зневага дорівнює зневазі до культури, нації та держави. Мовна політика визначає інформаційну безпеку, культурну незалежність та економічну суб'єктність (кінематограф, книговидавництво, медіаполе). Ігнорування цієї основи спричиняє політичну та економічну залежність, втрату внутрішнього ринку і культурної суверенності.

III. Етнос як метафізична першооснова

Етноси є носіями культури, колективної ідентичності та ціннісної спадщини. Вони є основою цивілізаційного процесу. У рамках держави етноси трансформуються в нації, набуваючи політичної суб'єктності. Саме через етнос формується аксіологічне ядро держави та ідентичність її громадян.

IV. Держава як метафізична першооснова

Держава постає як інституціональний гарант реалізації прав, свобод та засад демократичного ладу. Вона регулює суспільні відносини, забезпечує безпеку, охороняє термінальні цінності. Конституція України (ст. 3) проголошує: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [14].

У біблійній традиції державна влада санкціонується Богом. У книзі пророка Даниїла (2:21) зазначено: «Він змінює часи та пори року, скидає царів і настановляє царів <...>» [1]. А в Посланні до Римлян (13:1): «Нехай кожна людина кориться вищій владі, бо немає влади, як не від Бога, і влади існуючі встановлені від Бога» [15, с. 157].

Втім, Святе Письмо також вказує на межі легітимності влади. Якщо держава чинить беззаконня або суперечить Божому закону, народ має не лише право, але й обов'язок чинити їй опір. Як сказано у Рим. (8:1): «Отже, немає тепер жодного осуду тим, хто в Христі Ісусі» [15, с. 153], а в Ефесян (2:10) уточнюється: «Бо ми – Його творіння, створені в Христі Ісусі на добрі діла, які Бог наперед призначив, щоб ми їх чинили» [15, с. 188].

Таким чином, християнин має автономну моральну відповідальність перед Богом, навіть у політичному контексті, а з позиції християнської онтології, держава – це сакралізована інституція, яка втрачає легітимність, якщо суперечить трансцендентному порядку.

Отже, запропоновані нами метафізичні першооснови – Бог, мова, етнос і держава – відіграють істотну історичну роль [4] та сприяють формуванню як духовних цінностей, так і матеріальних благ. Водночас, попри важливість матеріального добробуту, він не є первинним щодо духовного та смислового виміру людського існування.

У праці соціального психолога та філософа Еріха Фромма «Мати чи бути?» (2010) представлено концепцію протиставлення екзистенційних установок володіння (мати) та існування (бути). Автор критикує споживацький тип свідомості, доводячи, що саме «буття» є єдиною формою самореалізації, яку людина не може втратити, навіть якщо втратить усе інше. Під «буттям» розуміються засадничі морально-ціннісні характеристики особистості – гідність, репутація, принциповість – які переважають матеріальні надбання. Як зазначає Фромм: «Ми є те, чому ми віддані, а саме це і визначає нашу поведінку» [6, с. 148].

З огляду на це можна стверджувати, що речі не дарують щастя – вони лише створюють його ілюзію, яка минає разом із зношенням або втратою цих речей. Подібний погляд висловлено і в Євангелії від Матвія (6:25): «Ось чому кажу вам: не журіться про життя ваше, що вам їсти або що пити; ні про тіло ваше, у що вдягтися. Хіба життя не більше від їжі, а тіло – від одягу?» [15, с. 12].

Ще одним вагомим аргументом на користь пріоритету буттєвої парадигми є екологічний чинник: нераціональне, споживацьке ставлення до матеріальних ресурсів неминуче веде до виснаження природного середовища, що зрештою може перетворити планету на сміттєзвалище.

6. Висновки

Отже, метафізичні першооснови – Бог, мова, етнос і держава – постають як онтологічні засади, через які людство осмислює, вербалізує та структурує універсальні цінності. На наш погляд, ці джерела цінностей можуть самі набувати статусу цінностей за умови, що вони наділені аксіологічним змістом.

У контексті онтології аргументом на користь існування Бога-Творця слугує феномен інформації та знання як форми вияву розуму. Адже знання (інформація) є не лише наслідком раціонального мислення, а й продуктом, що походить від Творця як вищого розуму.

References

1. Daniel. (2025). *Danyil, hlava 2, virsh 21*. [Daniel, chapter 2, verse 21]. WordProject. <https://www.wordproject.org/bibles/uk/27/2.htm#0> (in Ukrainian).
2. Davies, P. (1992). *The Mind of God*. Simon & Schuster. <https://archive.org/details/mindofgodscienti0000davi>
3. Dembski, W. A. (1998). *The Design Inference*. Cambridge University Press.
4. Deshko, P. P. (2025). Kvaternarna istoriia yak syntez sotsialnoho, politychnoho, etnichnoho ta relihiinoho vymyryv istorychnoho protsesu. [Quaternary history as a synthesis of social, political, ethnic and religious dimensions of the historical process]. In *Current issues of history of civics, geography and methods of their teaching* (pp. 59–61). Rivne: International Economic and Humanitarian University named after Academician Stepan Demyanchuk. <https://dspace.megu.edu.ua:8443/jspui/handle/123456789/5586> (in Ukrainian)
5. Floridi, L. (2011). *The Philosophy of Information*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199232383.001.0001>
6. Fromm, E. (2010). *Maty chy buty* [To Have or to Be] (A. Buriak & O. Mykhailova, Trans.). Kyiv: Ukrainian Writer. (in Ukrainian).
7. Mozhovyi, I. P. (1997). *Neoplatonizm i khrystianstvo* [Neoplatonism and Christianity]. Kozatskyi val. (in Ukrainian).
8. Mozhovyi, I. P. (2002). Filosofski shkoly piznoi antychnosti yak zasib harmonizatsii mizhliudskykh vzaiemyn [Philosophical schools of late antiquity as a means of harmonizing interpersonal relations]. *Humanitarian Studies*, (6), 64–73. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/56732> (in Ukrainian).
9. Nagel, T. (2012). *Mind and Cosmos*. Oxford University Press. https://ia800501.us.archive.org/26/items/thomas-nagel-mind-and-cosmos_202309/Thomas%20Nagel%20%20Mind%20and%20Cosmos.pdf
10. Petrushenko, V. L. (2002). *Filosofia* [Philosophy] (2nd ed.). Kyiv: Karavela (in Ukrainian).
11. Reshetov, O. O., Kyrylchuk, V. T., & Stezhko, Z. V. (2011). Filosofia serednovichchia. [Philosophy of the Middle Ages]. *Scientific Notes*, (11), 51–54. <https://dspace.kntu.kr.ua/handle/123456789/4709> (in Ukrainian).
12. Rokeach, M. (1973). *The Nature of Human Values*. New York: Free Press. <https://psycnet.apa.org/record/2011-15663-000>
13. Shakun, N. V., Yang, Qi., & Kolievatov, O. O. (2025). Suchasni filosofski techii ta yikhonii vnesok u derzhavnyi protsesy [Modern philosophical trends and their contribution to state processes]. *Bulletin of Humanities*, (5). <https://doi.org/10.5281/zenodo.15031823> (in Ukrainian).
14. Konstytutsiia Ukrainy [The Constitution of Ukraine] No. 254к/96-BP (1996). (Ukraine). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-BP#Text> (in Ukrainian).
15. *Novyi Zavit Hospoda nashoho Isusa Khrysta. Psalmy* [The New Testament of Our Lord Jesus Christ. Psalms] (P. Dubovyk, Trans.). (2006). Uzhhorod: Zakarpattia (in Ukrainian).
16. Turenko, V. (2006). Rol relihii i viry v suspilnomu rozvytku [The role of religion and faith in social development]. *Political Management*, (6), 108–119. https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/turenko_rol.pdf (in Ukrainian).
17. Wheeler, J. A. (2002). Information, physics, quantum: The search for links. In A. Hey, *Feynman and Computation* (pp. 309–336). CRC Press. <http://doi.org/10.1201/9780429500459-19>